

Love hurts, trust kills – sosiaalinen pääoma ja amerikkalainen unelma

Harvardin emeritusproffa Robert – Bowling alone – Putnam käväisi Suomessa kertomassa kotikylänsä tarinan. Miriam ja Mary Sue saivat näytellä pääosaa draamassa, jossa muissa pääosissa näyttelivät ”avautuvat saket”, ”hyvää yötä kuu” ja ”maksullinen leikki”.

Miriamin isoisä, pappa-Bob Putnam, päätti high schoolinsa pikkuruisessa kotikaupungissaan Erie-järven rannalla vuonna 1959 todennäköisesti tanssiaisiiin. Sen tanssin jälkeen hänen askeleensa ovat johdattineet hänet collegeen, Harvardin yliopistoon ja nyt eläkeläisenä mm. presidenttiehdokkaiden neuvonantajaksi.

Hänestä on tullut aidon amerikkalaisuuden esiinikaivaja eli sen ”reilun lähdön” takaavan unelmakoneen korjaaja. Se nimittäin yskii pahasti.

Mary Sue taas on Bobin koulukaverin, ”Joen”, lapsenlapsi, Bobin kullamurun Miriamin ikätoveri. He ovat nyt tanssiaisissä, mutta nuo katalat saket ovat avanneet teränsä ja nostaneet Putnamin suvun vesat ylämmän teränsä avulla lähes pilviin. Joen jälkikasvun mahdollisuudet on vienyt alaterä syöksyyn, jota Mary Sue kuvaa päiväkirjamerkinnällään ”Love hurts, trust kills”.

Miriam ja Mary Sue eivät voisi olla kauempana toisistaan vain pari sukupolvea sen jälkeen, kun Bob ja Joe olivat tasavertaisia kavereita. Mitä Amerikassa on tapahtunut ja onko Suomessa käynyt samoin? Ja vielä kiinnostavampaa: miksi näin kävi, vaikka kukaan ei sitä halunnut?

Joen ensimmäinen – ja ainut – virhe: hän ei lähtenyt collegeen, vaan jäi kotikyläänsä hyväpalkkaiseen töihin. Hän ei osannut arvata, että työväenluokka kurjistuu ja mikä pahinta siitä kärsivät seuraavat sukupolvet, koska se tasa-arvo, jonka perusta oli laskettu jo 1920-luvulla high school –järjestelmän avulla, ei enää toiminut samoin kuin ennen.

High schoolista eli toisen asteen lähes ilmaisesta ja avoimesta koulusta tuli nimittäin mahtava sosiaalinen investointi, joka Putnamin mukaan selitti amerikkalaisten ylivoimaa globaaleilla markkinoilla pitkälle 1900-luvun lopulle asti, koska muualla maailmassa ei saatu rekrytoitua lahjakkuuksia läheskään niin tehokkaasti kansakunnan käyttöön kuin USA:ssa juuri high schoolien avulla. Mainittava lienee, että koulut kustansivat kunnat ja paikalliset toimijat, vaikka se olikin valtakunnallinen järjestelmä.

Koulutus ei tietenkään selitä kaikkea, vaikka College- ja yliopisto-opintoihin pääseminen olikin se ratkaiseva tekijä, joka nosti toiset ja laski toiset ikään kuin sattumanvaraisesti. Bob kokeekin lähes syyllisyyttä siitä, että hän – eikä Joe – pääsi vihreälle oksalle. Eniten häntä surettavat Joen lapset ja lapsenlapset, jotka ovat aivan syyttömiä siihen, että heidän mahdollisuutensa ovat niin mitättömät suhteessa vanhempiinsa saati sitten ikätovereihinsa.

Kuka sitten on syyllinen vai onko konnaa tässäkin tarinassa? Big Picture näkyy korkeakoulutuksen eriarvoistumisessa ja työväenluokan kurjistumisessa, mutta pienempiä tarinoita on paljon muitakin. Sosiaalisen pääoman tutkijana Putnam näkee, miten työväenluokka eristyy keskiluokasta, koska harrastuksista tehdään maksullisia.

Bob itse sai soittaa trumpettia ja joutui pelaamaan amerikkalaista jalkapalloa koulun ”ekstrakurrikulaarisessa” eli opetussuunnitelman ulkopuolisessa toiminnassa, jota tarjottiin ennen kaikille ilmaiseksi. Kun sille annettiin hinta, niin köyhimmät eivät enää päässeet mukaan harrastuksiin ja

yhteisöihin, jotka ovat niin äärettömän tärkeitä. He syrjäytyivät sosiaalisesti. Ja – huomattava on etenkin asian käänttöpuoli – aiemmin köyhälistö vedettiin mukaan sosiaalisen pääoman piiriin juuri samalla keinolla!

Kyse ei kuitenkaan ole vain maksullisista leikeistä ja peleistä, vaan myös vanhempien kyvyttömyydestä kasvattaa lapsiaan. Työväenluokka ei ymmärtänyt tai jaksanut lukea iltasatuja lapsilleen, vaan he antoivat tehtävän ensin telkkarille, sitten konsoloille ja nyt tableteille. ”Verbaalinen pöytätennis” vanhempien kanssa väheni eivätkä lasten aivot kehittyneet samalla tavalla vuorovaikutukselliseksi kuin keskiluokan lapsilla. Sillä oli dramaattiset seurauksensa.

Tällä hetkellä Amerikka on ikävä luokkayhteiskunta, jossa sosiaaliset suhteet eri luokkataustaisten kanssa ovat romahtaneet – erisäätyiset parisuhteet alkavat olla harvinaisia maassa, jossa yksilön vapaus rakastua kehen tahansa on tehty taiteeksi. Ja Mary Suen tulevaisuus näyttää juuri niin huonolta kuin kuulostaakin: ”Love hurts, trust kills”.

Ja silti Bob Putnam, purppuranpunainen ajattelija Amerikoista, jaksaa uskoa kotimaahansa. Hänen konstinsa tuntuivat minusta Suomeen sopimattomilta. Ehkä tuon Harvardin sympaattisen proffan tärkein anti ainakin minulle oli tämän vuoden synkeiden suomalaisuuskokemusten valossa se, että meidänkin pitäisi jaksaa uskoa omaan maahamme ja omiin kansalaisiimme. Ja siihen, että kykenemme tekemään myös fiksuja päätöksiä, jotka auttavat meistä heikoimpia. Niinhän Amerikkakin nousi kukoistukseensa.